

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ СОҲАВИЙ ХИЗМАТЛАРДАН БИРИ БЎЛГАН ЭКСПЕРТ-КРИМИНАЛИСТИКА ХИЗМАТИ БИЛАН ҲАМКОРЛИГИ ВА ЭКСПЕРТИЗА ТУРЛАРИ

Саттарова Гулираъно Обид кизи

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси

3 босқич 317-гуруҳ курсанти

Аннотация: *Профилактика инспекторининг ҳуқуқбузарликларни олдини олиш фаолиятида соҳавий хизматлар билан ҳамкорлиги юзасидан амалга ошириши лозим бўлган ишлар юзасидан қисқача маълумот берилади.*

Калит сўзлар: *профилактика инспектори, эксперт-криминалистика, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, ҳамкорлик, ҳуқуқ –тартибот маскани.*

Annotation: *Brief information is given on the work that the prevention inspector should do in connection with the cooperation with industry services in the prevention of violations.*

Key words: *prevention inspector, expert-criminology, crime prevention, cooperation, law and order center.*

Бугунги кунда ички ишлар органларининг профилактика инспекторлари ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда энг асосий ваколатли субъектлардан бири бўлиб, ўз фаолияти жараёнида ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ҳамда мустаҳкамлаш, ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, уларга баҳам бериш, шунингдек, ҳуқуқбузарликлар содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш мақсадида қўлланиладиган ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг умумий, махсус, яқка тартибдаги ва виктимологик чора-тадбирларни амалга оширишда бевосита давлат ва нодавлат ташкилотлари, жамоат ташкилотлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш бошқариш органлари, аниқроқ айтганда, жамоат тузилмалари ва соҳавий хизмат ходимлари билан ҳамкорлик қилади.

Мамлакатимизда ички ишлар органлари фаолияти самарадорлигини ошириш, уни мутлақо янги, замонавий босқичга кўтариш, соҳа ходимларининг аҳоли билан ҳамкорлигини янада мустаҳкамлашга қаратилган кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда.

Барчангизга маълумки, ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг самарали ташкил этилиши халқимиз фаровонлиги ва мамлакатимиз барқарорлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади. Шу боис

ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини ривожлантиришнинг амалий механизмларини тадқиқ этиш, соҳада мавжуд муаммолар ечими юзасидан амалий ва назарий таклиф ва тавсиялаш ишлаб чиқиш, айниқса, бу борада масъул ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва олий юридик таълим муассасалари ҳамкорлигини жадаллаштириш бугунги кундаги долзарб вазифалардан ҳисобланади.

Ҳуқуқбузарлик профилактикасидаги ҳамкорлик – бу маъмурий ҳудудда криминоген вазиятни доимий равишда таҳлил қилиб бориш, жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, ижтимоий-руҳий муҳитни соғломлаштириш, криминоген омиллар таъсирини йўқотиш ва кучсизлантириш, ўзининг хулқи, ҳаёт тарзи бўйича жиноят содир этишга мойил бўлган шахсларни аниқлаш ҳамда уларга тарбиявий профилактик таъсир кўрсатиш, содир этилган жиноятларни очиш, қидирувдаги жиноятчиларни аниқлаш ва ушлаш, ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шароитларини аниқлаш ва бартараф этиш бўйича барча субъектларнинг қонун ва қонуности ҳужжатларида белгиланган ваколатлар, усул ва шакллар асосида келишилган тартибда биргаликда фаолият олиб бориши жараёнидир¹⁰.

Профилактика инспекторларининг малакаси ва профессионал маҳоратини ошириш ғоят муҳим вазифалардан биридир. Юксак профессионализм, хушмуомалалик, одамлар орасига кириб бориш, ёшлар қалбига йўл топа билиш, оила ва мактаб ўртасида мустаҳкам алоқа ўрнатиш – ҳар бир профилактика инспекторининг асосий хусусиятлари бўлмоғи лозим¹¹. Профилактика инспекторларининг соҳавий хизматлари билан ўзаро ҳамкорлиги **ўзига хос хусусиятга эга бўлиб**, унинг асосий йўналишлари ҳамкорликка киришувчи субъектларга юклатилган вазифалар кўлаמידан келиб чиқади.

Профилактика инспектори барча соҳавий хизмат билан ҳамкорликни амалга оширганганда тегишли ҳужжатларни расмийлаштиради. Яъни, профилактика инспектори билан **эксперт-криминалистика хизмати** ходимининг ҳамкорлиги қуйидагиларда намоён бўлади:

– профилактика инспектори ҳодиса содир бўлган жойга биринчи бўлиб етиб келганда тергов-тезкор гуруҳи етиб келгунга қадар, ҳодиса жойидаги далиллар ва излар йўқолиб кетмаслиги ёки зарар етказмаслик мақсадида, уларни қўриқлайди ҳамда тергов-тезкор гуруҳи етиб келгач унинг

¹⁰ Ж.С.Мухторов. «Ички ишлар идоралари профилактика хизматлари томонидан жиноятларнинг олдини олишни таъминлаш» номли Юрид. фан. номзоди. Дис. Т, 2.

¹¹ Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси ички ишлар идоралари ходимларига байрам табриги // Постда. – 2019 йил. – 25 октябрь

таркибидаги эксперт-криминалистика хизмати ходимига керакли маълумотларни беради;

– аҳолининг бармоқ изларини дактокартага олиш ва бу бўйича маълумотлар банкни яратиш мақсадида эксперт-криминалистика хизмати ходими маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани (МХТМ)да иш олиб борганда, профилактика инспектори унга ёрдам кўрсатади, жумладан бармоқ изларини дактокартага олиш учун фуқароларнинг келишини таъминлайди;

– Тошкент шаҳрида республиканинг бошқа вилоятларидан келиб жиноят содир этаётган шахсларнинг сони йилдан йилга кўпайиб бораётганини инобатга олиб, пойтахт профилактика инспекторлари эксперт-криминалистика хизмати ходимлари билан ҳамкорликда муқаддам судланган, профилактик ҳисобда турган, ички ишлар органларига ҳуқуқбузарликлар содир этгани ва бошқа сабабларга кўра олиб келинган шахсларнинг фотосуратларини олиш, дактолокарталарини тўлдириш чораларини кўрадилар;

– эксперт-криминалистика хизмати ходимлари профилактика инспекторларига зарур ҳолларда жиноят ва маъмурий ҳуқуқбузарлик ишларига алоқадор излар ва далилларни аниқлаш, олиш, уларнинг сифат кўрсаткичларини баҳолаш ҳамда фойдаланишга доир зарур махсус билимларни ўргатиб борадилар.

Профилактика инспектори эксперт-криминалистика хизмати ходимларидан бу борада ўрганган билимлардан ўз фаолиятида фойдаланиш бўйича маҳоратини ошириб боради. Эксперт-криминалистика хизмати ходимлари жиноятга алоқадор излар ва далиллар бўйича экспертизалар ва тадқиқотлар ўтказиш жараёнида аниқланган ҳолатларга асосланиб, жиноятларни келтириб чиқарувчи сабаб ва шароитлар ҳақида ҳудуд профилактика инспекторига зарур маълумотларни беради. Ҳудуд профилактика инспектори олинган маълумотларга асосланиб, бундай турдаги жиноятларнинг олдини олиш, уларни келтириб чиқарувчи сабаб ва шароитларни бартараф этиш чораларини кўради:

– ҳудудда йирик оммавий тадбирлар, жумладан спорт мусобақалари ўтказилётган вақтда оммавий тартибсизлик ва гуруҳий тартиббузарликлар келиб чиқишининг олдини олиш, бундай ҳолатлар юзага келганда унинг ташкилотчилари ва фаолларини аниқлаш мақсадида, эксперт-криминалистика хизмати ходимлари жамоат тартибини сақлаш тадбирларини криминалистиктехник воситалар билан таъминлаш бўйича ҳудуд профилактика инспекторига ёрдам кўрсатади. Эксперт-криминалистика хизмати ходимлари ва профилактика инспекторлари

ходисеа жойида терговга қадар текширув органлари сифатида хизмат олиб боради. Шу сабабли экспертизанинг барча турларидан фойдаланадилар. Профилактика инспекторларининг давлат ташкилотлари, бошқа ташкилотлар ҳамда аҳоли билан ҳамкорлигини ташкил этиш куйидаги йўллар билан амалга оширади:

хуқуқбузарликлар профилактикаси, уларга имкон берувчи сабаблар ва шарт-шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этиш бўйича кўшма тадбирларини режалаштириш ва ўтказиш;

коллегиал қарорларни талаб қилувчи вазифалардан келиб чиқиб кўшма йиғилишлар ўтказиш;

маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларини хуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти натижалари ҳақида хабардор қилиб бориш;

фаолиятга баҳо бериш ва биргаликда амалга оширилган ишлар натижаларини ҳисобга олиш;

ҳамкорликни ташкил этишнинг илғор шакллари ва усулларини умумлаштириш ҳамда амалиётга татбиқ этиш.

Хулоса ўрнида шунини айтиш жоизки, профилактика инспектори ўз фаолиятини амалга оширишда фақатгина соҳавий хизматлар билан ҳамкорлик қилибгина қолмасдан, ҳудудидаги барча корхона, муассаса, ташкилотлар билан ҳам ҳамкорликни амалга оширади. Бунда ҳамкорликнинг даражаси, доираси ва хусусиятидан келиб чиқиб, қонунчиликка мувофиқ бошқа тадбирларни ҳам амалга оширади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ж.С.Мухторов. «Ички ишлар идоралари профилактика хизматлари томонидан жиноятларнинг олдини олишни таъминлаш» номли Юрид. фан. номзоди.

2. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси ички ишлар идоралари ходимларига байрам табриги // Постда.

3. Ўзбекистон Республикасининг Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисидаги қонуни.

4. <http://lex.uz>

5. <http://yuridik.norma.uz>

6. yuridik adabiyotlar